

Labai retai Pažarsčio pilkapių pagrinde aptinkamas degėsių ir angliukų sluoksnis, tuo tarpu Žemaitijoje ir šiaurės Lietuvoje toks sluoksnis gerai išsiskiria beveik visuose pilkapiuose. Pažarstyje viename pilkapyje aptikta tik po 1 ar 2 kapus, tuo tarpu Žemaitijoje ar šiaurės Lietuvoje pilkapyje aptinkama ir po 4-6, o kartais 10-12 ar net 16 kapų.

Pilkapiuose aptikti ir ankstesnio archeologinio paminklo pėdsakai. Pasirodo, kalvoje, kurioje supilti pilkapiai, anksčiau buvo akmens ir žalvario amžių gyvenvietė. Iš šios gyvenvietės į pilkapių sampilus pateko to laikotarpio dirbinių. Antai pilkapyje Nr. 11 buvo rastas paleolito laikotarpio titnaginį strėlės antgalis¹. Kituose pilkapiuose buvo rasti akmeninio šlifoto kirvio pentis ir titnaginį strėlės antgalis, kurie būdingi neolito pabaigai - žalvario amžiui. Be to, kelių pilkapių sampiluose buvo aptikta titnago skelčių ir nuoskalų.

KAŠUČIŲ (KRETINGOS RAJ.) PILKAPIŲ

TYRINĖJIMAI 1975 METAIS

Ignas Jablonskis

Kašučių kaimelio Š dalyje, tarp Akmenos deš. kranto ir Kašučių ežero R krašto esančiame 12 ha plote, 1966 m. buvo 94 įvairaus didumo akmenų krūsnys. Šio ploto ŠR kampe buvo nežymi kalvelė su III-XII a. kapais, kurių dalį 1969 m. ištyrė Lietuvos TSR MA II ir Kretingos kraštotyros muziejus².

¹ Autorius dėkingas ist. m. dr. R. Rimantienei už konsultacijas, datuojant akmens ir žalvario amžių dirbinius.

² E. Radzvilovaitė, Kašučių kapinyno, Kretingos raj., tyrinėjimai 1969 metais, - AETL 1968 ir 1969 m., V., 1970, p. 68-71.

Kultūrinant laukus 1967-1968 m., akmenų krūsnys buvo sunaikintos. Išliko tik 4 krūsnų grupelė, apie 40 m į V nuo tyrinėtųjų kapų. Ji ir buvo tyrinėta 1975 m. Kadangi 1969 m. buvo ištirti 25 kapai, tai 1975 m. tyrinėtieji numeruoti toliau iš eilės ir pažymėti Nr. 26-29.

Tyrinėjimų metu akmeniniai sampilai jau buvo nuimti. Pilkapių vieta nuo aplinkinio lauko buvo pakilusi apie 0,25 m, vietomis kyšojo vainikų akmenys. Jau nuimant velėną susidurta su gausiais, nedidelių akmenų netvarkingais grindiniais. Greičiausiai tai buvusių sampilų - krūsnų likučiai. Ypač storas akmenų sampilas buvo pilkapio Nr. 28 vakarinėje pusėje, kur jis siekė apie 0,45 m ir rėmėsi į nejudintą gruntą. Sampilui naudoti akmenys buvo nuo 5x7x10 iki 15x20x25 cm, daugiausiai buvo mažų akmenų.

Pilkapių sampiluose tarp akmenų buvo juosvai pilkas smėlingas priemolis su gausia augmenijos puvenų priemaiša ir visur siekė apie 0,4-0,45 m storį. Giliau buvo nejudintas, šviesiai gelsvos pilkšvos ochros spalvos smėlingas priemolis su gausia smulkių akmenukų priemaiša, anglių ir degėsių pastebėta tik po sampilu buvusiam žemės paviršiuje.

Pilkapių vainikai 4,5-6,8 m skersmens. Jų apatiniai akmenys visur dėti ant pirminės velėnos. Išimčių sudaro paskutiniuju šioje grupelėje įrengtas pilkapis Nr. 26, kurio pietinio krašto išorinio vainiko akmenų dalis yra buvusi padėta ant kiek anksčiau įrengto pilkapio Nr. 29 pasiskleidusio sampilo Š krašto.

Pilkapių vainikams naudoti įvairaus didumo akmenys. Daugiausiai jie stambūs ir siekia net 75x65x40 cm. Viršutiniai vainikų akmenys yra 50x40x30 cm dydžio. Atrodo, kad pilkapių vainikai buvo krauti ištiesai dviejų aukštų ir sudarė apie 0,5-0,6 m aukščio šonines sie-

neles, o vidus buvo pripiltas atneštinio grunto ir primestas smulkesnių akmenukų.

Visų keturių pilkapių centre, apie 0,7-0,8 m gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus, aptikta po vieną kapą. Duobės visais atvejais kastos galais į Š ir P. Mirusieji laidoti nedeginti, skobtiniuose karstuose, galva į Š. Karstai iš šonų kai kur buvo paremti nedideliais akmenimis. Karsto galvūgalyje būdavo paliekama laisvos vietos įkapėms sudėti.

Pilkapis Nr. 28. Tai seniausias pilkapis šioje grupėje. Jo vainiko išorinis diametras - 6,8 m. Jo R šonas buvo ariamas, todėl vainikas išliko tik V pakraštyje.

Mirusysis palaidotas skobtiniame karste, 0,75 m gylyje nuo žemės paviršiaus, galva į Š. Galvūgalyje smaigaliais į Š gulėjo du įmoviniai ietigaliai. Vienas jų 25,6 cm, siaura, 16 cm ilgio plunksna be išilginės briaunos, o kitas - 14,5 cm ilgio su trumpa rombo formos plunksna ir ryškia briauna išilgai plunksnos.

Truputį žemiau, mirusiojo pasmakrėje, viena šalia kitos gulėjo žalvarinė akinė (6,8 cm ilgio) ir ankstyva laiptelinė (4 cm ilgio, su vienu masyviu laipteliu) segės.

Apie 0,4 m nuo segių į P gulėjo 18,1 cm ilgio įmovinis kirvis, 34,2 cm ilgio dalgis (smaigaliu į Š ir ašmenimis į R), labai sunykusi diržo sagtis ir stambus smiltainio galąstuvus.

Pagal akinę ir ankstyvą laiptelinę segę kapas datuotinas II a. viduriu arba antrąja puse.

Pilkapis Nr. 27. Šis pilkapis įrengtas jau esant pilkapiui Nr. 28, todėl jo 6,4 m skersmens vainikas R remiasi į pilkapio Nr. 28 vainiko V dalį.

Kapas aptiktas 0,75 m gilumo duobėje. Karsto galvūgalyje an-

ga į R ant šono gulėjo 10,8 cm aukščio molinis puodelis ryškiais peteliais ir įspaudėlėmis pagražinta angos briauna.

Apie 35 cm į PR nuo puodelio, mirusiojo galvos kairėje pusėje, vienas ant kito gulėjo keletas daiktų. Pačioje apačioje smaigaliu į Š gulėjo 19,2 cm ilgio įmovinis ietigalis su ryškia iškilia briauna išilgai plunksnos. Virš ietigalio gulėjo ašmenimis į V nulaužtu smaigaliu 29,3 cm ilgio dalgis. Ant dalgio smaigalio ašmenimis į V gulėjo 17,5 cm ilgio įmovinis kirvis. Virš kirvio smaigaliu į P buvo padėtas 21,7 cm ilgio peilis tiesia nugarėle, o virš jo dar buvo 8,2 cm ilgio keturkampio skerspjūvio su skylute viename gale galastuvėlis.

Mirusiojo pasmakrėje viena virš kitos gulėjo dvi segės. Viršutinė jų buvo 7,3 cm ilgio akinė segė, daryta to pat meistro ir tais pačiais štampeliais, kaip ir pilkapiu Nr. 28 akinė segė. Po akinės segės apačia gulėjo 5,2 cm ilgio profiliuota segė.

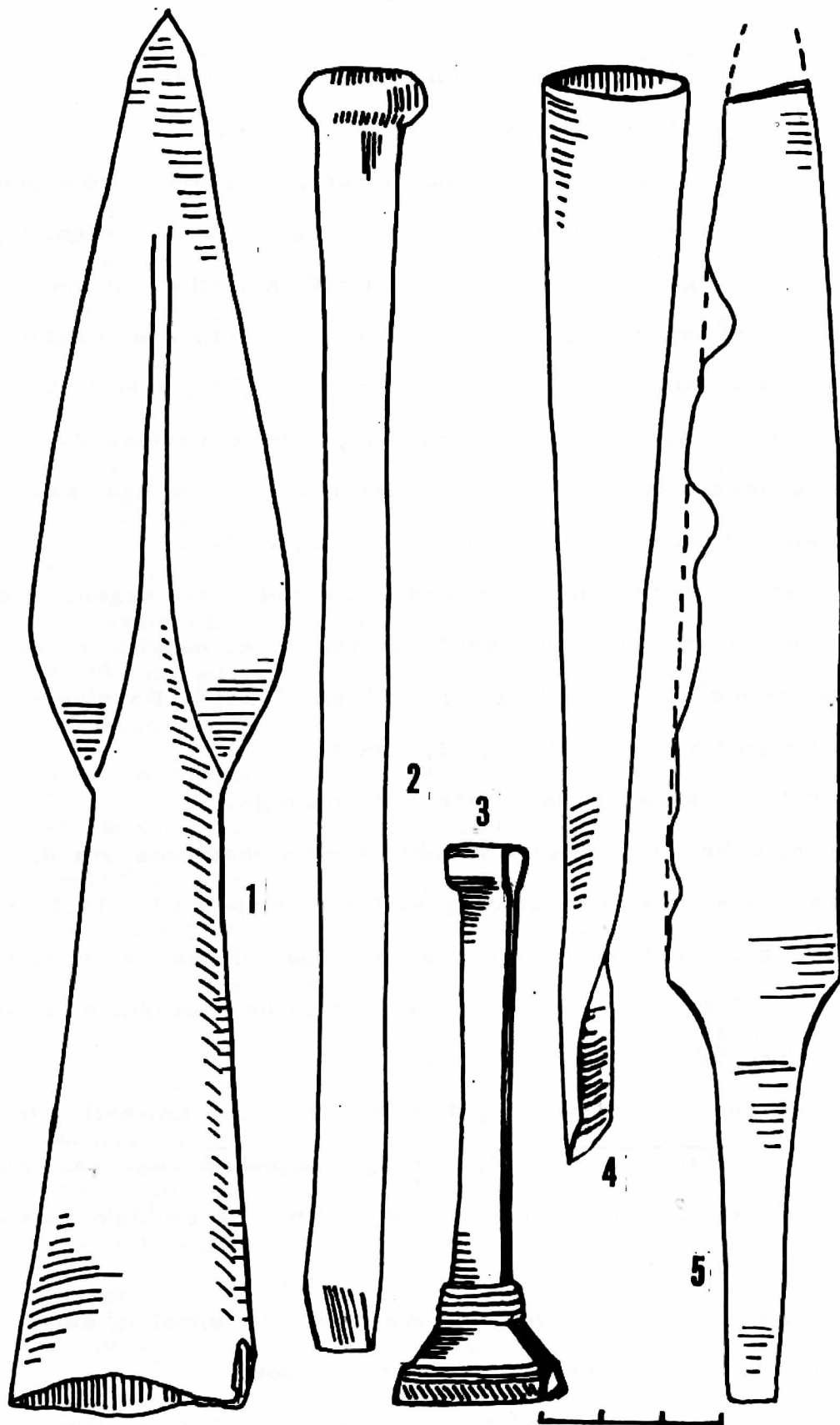
Pagal seges kapas datuotinas II a. pabaiga.

Pilkapis Nr. 26. Pilkapio vainiko išorinis diametras yra 6,5 m. Mirusysis ir čia palaidotas galva į Š. Galvūgalyje gulėjo 19,2 cm ilgio įmovinis ietigalis su ryškia briauna išilgai plunksnos, smaigaliu į Š. Šalia jo kotu į R gulėjo 21,7 cm ilgio peilis nulaužtu smaigaliu. Jis per vidurį lūžęs ir vėl suvirintas.

Už 40 cm nuo šių daiktų į P gulėjo žalvarinė antkaklė kūginiais galais, o šalia jos buvo 4,3 cm ilgio laiptelinė segė pasidabruotu paviršiumi. 20 cm į P nuo segės gulėjo 17,5 cm ilgio įmovinis kirvis ašmenimis žemyn.

Pagal ankstyvą antkaklę kūginiais galais ir laiptelinę segę šio pilkapiu kapas datuotinas III a. pirmąja puse.

Pilkapis Nr. 29. Tai mažiausias, vos apie 4,5 m diametro turėjęs pilkapis. Pilkapio Š dalyje, 0,7 m nuo žemės paviršiaus smai-



9 pav. Kašučių kapo Nr. 29 radiniai

galiu į ŠR gulėjo 23 cm ilgio, imovinis ietigalis (pav. 9:1). Šalia ietigalio ašmenimis į ŠV gulėjo 21,1 cm ilgio kaltas (pav. 9:2). Šalia šių daiktų ašmenimis į V gulėjo imovinis 17,7 cm ilgio gražtas-skaptas (pav. 9:4). Nėra abejonės, kad mirusiojo būta medžio darbų meistro.

Nuo šių daiktų 60 cm į P 0,8 m gilumoje smaigaliu į P gulėjo tiesia nugarėle 21,3 cm ilgio peilis (pav. 9:5), o po juo - 9,2 cm ilgio žalvarinis pincetas (kuris galėjo būti naudojamas ir kaip segė, pav. 9:3).

Apie 30 cm į pietus nuo segės gulėjo gintarinis 1,3 cm skersmens dvigubo kūgio karolis.

Atrodo, kad čia būta dviejų kapų. Pagrindinis kapas su dailės įrankiais datuotinas II a. pabaiga ir kapas su pincetu-sege ir karoliu - vėlesnis - III a.

III a. pabaigoje mirusieji pradėti laidoti naujoje vietoje - apie 40 m nuo šių pilkapių į R, kapai apsupami akmenų vainikais.

Šios pilkapių grupelės P pusėje, pilkapių Nr. 27 ir Nr. 28 sandūroje, buvo dar vienas 1,2 m vidaus skersmens akmenų vainikas-pritvėrimas, tačiau jame kapo nerasta.

Be to, pilkapio Nr. 28 vakariniame pakraštyje, apie 0,45 m nuo žemės paviršiaus, smaigaliu į ŠV gulėjo 12 cm ilgio imovinis ietigalis su užbarzdomis ir kažkoks plonas, visai sunykęs 6 cm ilgio geležinis daiktelis.

Pilkapio Nr. 26 vidurinėje dalyje 0,3-0,35 m gylyje rastos 6 puodo šukės, priklausiusios trims įvairiems puodams, ir du ritinio formos 1,8 ir 2,5 cm skersmens gintariniai karoliai.

Tame pat pilkapyje, 0,3-0,4 m nuo žemės paviršiaus, akmenų vainiko pakraščiais buvo daug smulkių akmenų skelčių, tarp kurių rasta du grūstuvai, du trintuvai ir vienas neaiškios paskirties akme-

ninis įrankis.

Atrodo, kad, be centrinių kapų, pilkapiuose galėjo būti ir antraeilė kapų be metalinių įkapų. Tačiau jų ryškesnių pėdsakų nebebuvo galima atsekti.

1975 m. Kašučių kasinėjimų radiniai perduoti Kretingos kraštyros muziejui.

BANDUŽIŲ (KLAIPĖDOS RAJ.) KAPINYNŲ

TYRINĖJIMAI 1974 METAIS

Laima Vaitkunskienė

Kapinynas yra $\frac{1}{2}$ P nuo Klaipėdos, kalvelėje, kairiojoje pusėje kelio į Rimkų geležinkelio stotį, kuri nuo senkapio yra apie 1 km į R. PV pusėje išlikusios apleistos kaimo kapinaitės. Kapinynas smarkiai apnaikintas ariant žemę, imant žvyrą, kasinėjant senienų mėgėjams.

Nors būta žinių apie Bandužių radinius, tačiau tiksli paminklo vieta vėl buvo nustatyta tik 1974 m., kai Lietuvos TSR MA II kartu su Klaipėdos kraštyros muziejumi Bandužiuose išžvalgė apie 2000 m² plotą prie kaimo kapinių¹.

Ištyrus 230 m² plotą, surasta 11 kapų. Viename jų greta palaidoti du mirusieji: vyras ir moteris. Mirusieji laidoti 0,30-0,70 m gylio duobėse, kurių ilgis siekė 200-210 cm, o plotis - 60-65 cm (k. Nr. 3,

¹ L. Nakaitė-Vaitkunskienė, Bandužių kapinyno III-VI a. kapų tyrinėjimai 1974 m., - MAD, A, t. 2(55), 1976; Л. Вайткунскене, Раскопки могильника Бандужяй, - АО 1974 года, М., 1975, с. 401.